

II. RÁKÓCZI FERENC KÜLPOLITIKÁJA

Köpeczi Béla

az MTA rendes tagja, nyugalmazott egyetemi tanár

A Rákóczi-szabadságharc kitöréséhez két feltételre volt szükség: itthon a Habsburg-ellenes erők megszervezésére, illetve külföldi szövetség keresésére. Az elsöre 1703 júniusában került sor, amikor a fejedelem Lengyelországból hazajöve megszervezte a jobbágyok és a kispapok által kezdeményezett felkelést, amelyhez később a nemesség is csatlakozott. A külföldi szövetéskeresést ebben az időben a spanyol örökösödési háború határozta meg. XIV. Lajos elfogadta a spanyol király javaslatát, és utódaul unokáját, Anjou Fülöpöt jelölte ki. Ugyanerre a trónra tartott igényt Habsburg Károly is, akit nemcsak Ausztria, de a franciaellenes Anglia és Hollandia is támogattak, attól tartva, hogy Franciaország megvalósítja az „abszolút monarchiát”. Franciaország tehát szembekerült Ausztriával, és nyilvánvaló volt, hogy a magyar felkelők XIV. Lajos segítségét kérték.¹

II. Rákóczi Ferenc mint az erdélyi fejedelmek leszármazottja, már hozzá fordult, igyekezve meggyőzni őt, hogy pénzzel, katonákkal és diplomataival támogassa a rosszul szervezett összeesküvést. Rákóczit letartóztatták, Bercsényi Miklós azonban Lengyelországba ment, ahol az ottani francia követhoz Carles de Charades, du Héron márkihoz fordult, elmondva, hogy a magyarok vissza akarják állítani a szabad királyválasztást, az Aranybulla ellenállási záradékát, jogukat és privilégiumaikat, és meg akarják szüntetni az ország kifosztását. Kérte, hogy a francia

udvar támogassa Thökölyt, annak érdekében, hogy az visszafoglalhassa Erdélyt, II. Ágost lengyel király fogadja el a magyar koronát. A későbbi főgenerális itt tér ki arra a kérdésre is, hogy milyen Magyarország kormányzása, hogy a királynak vétő nélkül is joga van katonai és polgári rendszabályokat hozni, de együtt kell működnie a nemességgel.² Erre még vissza kell térnünk akkor, amikor a francia udvar elhatározza, hogy követet küld Magyarországra.

Mielőtt XIV. Lajos elszánná magát a támogatásra, Torcy államtitkár memorandumot készít a magyar helyzetről, amely kimutatja, hogy Magyarország választó királyság volt, Erdély önálló állam, s Rákóczi ősei szövetséget kötöttek a francia királlyal. Javasolja, hogy a király az anyagi támogatáson kívül küldjön követet és mérnököket Magyarországra. A következtetése ez: „Öfelsége távol áll attól, hogy ezt a herceget (tudniillik Rákóczit) a császár elleni lázadónak tekintse. ... Joggal tekinti ezt a fejedelemséget (Erdélyt) olyanak, mint amelyet a császár bitorol és Ragotzi herceget egy szabad nemzet jogai harcosának, amely nemzet az ő érdekeivel azonosul, ama jogos indokok folytán, amelyekkel a magyarok kívánják az Ausztriai Ház által megsértett és eltörölt kiváltságaiknak visszaállítását.”³ A memorandum tehát elfogadja, hogy jogos a Habsburg-

² Kiadja Lukinich, 1935, XI. 420-424. E kapcsolatokról: Köpeczi, 1966 és francia változata.

³ 1703. november 22. Francia Külügyi Levéltár. Correspondance politique Hongrie. Továbbiakban Hongrie. 9. köt. 135-139. v^o

¹ Köpeczi – R. Várkonyi, 1976; A külpolitikáról összefoglalóan: Köpeczi, 2002

ellenes felkelés, és kiáll a magyarok jogai mellett.

Ugyanezt a felfogást tükrözi az az instrukció, amelyet Pierre Puchot, des Alleurs márki kap meg, és amely elfogadja Bercsényi és az említett memorandum álláspontját. Ez az utasítás 1704. április 1-én kelt,⁴ s ebben az áll, hogy a király csak nehezen határozna el magát a támogatásra, de megteszi, mert az a meggyőződése, hogy „az ország legrégebbi törvényei arra jogosítják fel őket (tudniillik az „elégedetleneket”, mert a felkelő magyarokat így nevezték), hogy fegyvert fogjanak, amikor királyuk megsérti esküjét. Ezzel kapcsolatban ismerteti az Aranybulla ellenállási záradékát, amelyet a pozsonyi országgyűlés eltörölt, és elmondja, hogy az örökletessé tette a királyságot a Habsburg-házban. Mindezek alapján küldi el követét Rákóczihoz, segélypénzeket, katonákat és diplomáciai segítséget ígérve.

A francia udvarnak ez az álláspontja ellentmond az abszolút monarchia elveinek, és elfogadja a magyar nemesi köztársaság érveit a felkelés elvi alapjaként. A kétfajta felfogás közötti különbség természetesen jelentkezett a szabadságharc folyamán is, Rákóczi azonban végig azt képviselte, hogy ő maga a nemesi köztársaság híve, akít az 1707-es marosvásárhelyi országgyűlés „pater patriae”-nak tehát a „haza atyjának” nevezett, és erről ő diplomáciai leveleiben meg is emlékezett.⁵ Elméletileg később, a bujdosásban fejtette ki ezzel kapcsolatos véleményét a *Politikai és erkölcsi végrendeletében*, ahol Bossuet-vel szembeállítva, kiállt a szabad királyválasztás és az ellenállási záradék mellett, támadva az abszolút monarchia alapelveit.⁶

⁴ Hongrie.10. köt. 35–62. v^o

⁵ Így a Bonnac márknak írt leveleiben: Hongrie. 14. köt. 17–22. v^o

⁶ A *Testament politique et moral* 1751-ben Párizsban jelent meg. Magyarul: II. Rákóczi Ferenc politikai és erkölcsi végrendelete, 1984

Mindezeket el kellett mondanunk annak érdekében, hogy bebizonyítsuk, milyen alapon jött létre a szövetség XIV. Lajos és Rákóczi között.

A külpolitika céljai és szervezete

Rákóczinak semmiből kellett megteremtenie azt a külpolitikát, amelyet folytatni kívánt. A Habsburg-Magyarország és Erdély csak bizonyos feladatokra jelölt ki követeket, állandó diplomáciával nem rendelkezett. Rákóczinak, mint a külpolitika irányítójának, éppen ez volt a feladata.⁷ Előbb itthon kellett megteremtenie a megfelelő apparátust, amelyet ő maga vezetett, de amelyben részt vett a kancellár, Ráday Pál, Vetési Kókényesdi László bajor és francia, Brenner Domokos vatikáni, lengyel és francia, Klement János Mihály porosz, holland és angol, Nedeczky Sándor orosz, Pápai János török követ, Vojnovich József horvát megbízott; 1707-től Bercsényi Miklós, aki megkötötte az orosz szövetséget, és aki 1710 elejétől maga irányítja a diplomáciai apparátust.

Rákóczi két célt tűzött ki diplomáciája számára. Az egyik az volt, hogy visszaállítsa a régi rendet, Magyarország független állam legyen, amely elszakad a Habsburg-háztól és új királyt választ, feltehetőleg Miksa Emanuel, bajor választó személyében. Ezt szolgálta az ónodi országgyűlés trónfosztása, amelyet nem követett királyválasztás.

Amikor 1704-ben Rákóczit erdélyi fejedelemmé választották, a maga számára új célt tűzött ki: az erdélyi önállóságot kívánta megvalósítani. A nagyszombati béketárgyalásokon ezt a követelést a császár elutasította, bár a fejedelem letett esküjére és az erdélyiek kívánságára hivatkozva végig kiállt mellette, a bujdosás idején is.

Ezeket a célokat részben francia-bajor támogatással, részben az I. Péterrel kötött

⁷ Benda Kálmán érdeme, hogy a szétszórt adatokból felvázolta e külpolitika szervezetét és személyeit. Benda – Maksay, 1961

szövetséggel kívánta elérni. Egyik sem sikerült, ami utal a szabadságharc nemzetközi elszigeteltségére. Amikor a szatmári szerződést aláírták, sem XIV. Lajos, sem I. Péter, sem az angol-holland mediáció nem tudta segíteni az egyik, vagy másik program megvalósítását.

A francia-bajor együttműködés

Láttuk, hogy XIV. Lajos milyen feltételekkel vállalta a szabadságharc támogatását. XIV. Lajos kezdetben 30 000 livre segélypénzt utalt át, amelyet 1705. március 14-én 50 000-re emelt.⁸ A korabeli számítások szerint ez mintegy 4000 katona ellátására lett volna elegendő. Május 8-án Rákóczit elismeri erdélyi fejedelemnek, kijelentve, hogy „mindent meg fog tenni, hogy megőrizze a címet és annak birtokát”.⁹ Ugyanebben az évben március 11-én megérkezik Egerbe Des Alleurs márki, akinek a fejedelem részletes ismertetést ad a magyarországi helyzetről.¹⁰ A márki néhány tiszttel érkezik, a segélypénzeket ugyanis a francia udvar Lengyelországba küldi, s onnan érkezzek el Rákóczihoz.

A fejedelem mindezzel azonban nincs megelégedve, és az adott év júliusában Vétési Kökényesdi Lászlóval elküld egy szerződéstervezetet, amelyet Miksa Emánuelnek kellett volna eljuttatnia a francia udvarhoz. A tervezet kimondja, hogy XIV. Lajos véd- és dacsövetséget köt a fejedelemmel, nem köt békét a császárral az ő tudta nélkül, Rákóczi megmaradhat Erdély birtokában, élethossziglan segélypénzt fizet, ha kiűzetne vagy fogságba esne, Lengyelországban menedéket biztosít számára.¹¹ A tervezetet a választó javaslatára Kökényesdi nyújtja be az udvarnak, amelyet az rossz néven vesz, mert nem Des Alleurs kézbesítette, de azért is, mert Magyarország még elismerte a Habsburg-ház uralmát.

⁸ Hongrie. 10. köt. 143. az emelésről.

⁹ Hongrie. 10. köt. 144-147.

¹⁰ Hongrie. 10. köt. 118-121.

¹¹ 1705 július 29., Fiedler, 1858, 14-15.

Erre hivatkozva Rákóczi 1707-ben Ónodon kimondja a Habsburg-ház trónfosztását, amely lehetőséget ad Franciaországon kívül más hatalmakkal való szövetségekötésre is.

Ezek után 1708 júliusában Des Alleurs javasolja a szerződés megkötését XIV. Lajos és ő között. Erre annál inkább fel kell hívni a figyelmet, mert sokak szerint a francia udvar csak diverziónak tartotta a magyar felkelést, és nem akart vele szövetséget kötni. Az első tervezet címe: *Szerződéstervezet egyik oldalról a Legkeresztényebb Király öfelsége és utódai részéről, a másik oldalról a Magyar Királyság rendjeinek fejedelme és rendjei között*. A tervezet szerint a magyar rendek megőrzik szabadságukat, szerződést csak közös megállapodással köthetnek az ellenséggel, XIV. Lajos pártfogásában részesíti Magyarországot, nem befolyásolja a királyválasztást, segít visszaszerezni a magyar koronához tartozó tartományokat, 5000 embert küld az Adriára, és intézkedik arról is, hogy a magyar követeket hogyan fogadják.

A második tervezet címe: *Szerződéstervezet a Legkeresztényebb Király öfelsége és Ferenc erdélyi fejedelem között*. Itt arról van szó, hogy e felek szövetséget kötnek, hogy XIV. Lajos biztosítja a fejedelem Erdélyben maradását, hogy támogatja utódait a trón megszerzésében, hogy szerződésükötésre az ellenséggel közös megegyezéssel kerül sor, és ha Rákóczi elhagyná Erdélyt, 200 000 császári forint évdíjat kapna a francia udvartól.

A tervezetek megérkeznek Versailles-ba, ahol az egyes pontokkal szemben kifogásokat emelnek, és ezeket Rákóczi elfogadja.¹² Ennek ellenére az aláírásra nem került sor. Egyrészt azért, mert a kurucok 1708. augusztus 3-án Trencsénnél vereséget szenvednek, és megindul a hadak szétbomlása, másrészt Franciaország gazdaságilag és katonailag rossz helyzetbe kerül, és már nem tudja a segélypénzeket sem fizetni. Bár a szerződés-

¹² Az egész anyag latinul és franciául: Hongrie. 14. köt. 131. és köv.

seket nem írták alá, XIV. Lajosnak fenn kellett volna tartania azt a vállalását, hogy a béketárgyalásokon követelni fogja Rákóczi erdélyi fejedelemségét.

Külön kell szólnunk a bajor választófejedelemmel való kapcsolatokról. Rákóczi arra gondolt, hogy Miksa Emanuel elfoglalhatná a magyar trónt, és ebben a kérdésben Kőkényesdi László közvetítésére támaszkodott. Még mielőtt erre sor került volna, abban reménykedett, hogy a bajor-francia csapatok egyesülni fognak a magyar felkelőkkel, és közösen elfoglalják Bécset. Erre azonban nem került sor, mert az osztrák-angol hadsereg Höchstättnél leverte a bajorokat és a franciákat, és mert a kurucok is vereséget szenvedtek a Dunántúlon.

Az ónodi trónfosztás után, 1708 elején Kőkényesdi Monsba érkezik a bajor választóhoz, és kéri, hogy az foglaljon állást a királyválasztás ügyében. Ő ezt azonban csak francia segítséggel vállalná, s ily módon nem kerül sor a javaslat megvalósítására.¹³

A francia diplomáciának nem sikerült a magyar szabadságharc támogatására megnyernie a Portát. A török vezetése sem akarja megsérteni a karlócai békét, ezért fegyveres támogatást nem ad, csak azt engedi meg, hogy egy kevés török és tatár katona átmenjen, és hogy kereskedői különböző árucikkkel lássák el a magyarokat.¹⁴ Ugyanakkor megengedi, hogy a hadjáratok miatt kibujdosott magyarok Havaselvén és Moldvában menedéket találjanak.¹⁵

A francia udvarnak a magyar szabadságharc ügyében csak egyes lengyel főurak nyúj-

tottak segítséget – az úgynevezett francia párt tagjai, akik eljuttatták a francia segélypénzeket, katonákat és felszereléseket Rákóczihoz. Fő segítőtársa Sieniewska hercegnő, a nagyhetmán felesége, aki tanácsadója és hosszú időn keresztül szeretője volt. 1711 után a bujdosók egy része Lengyelországban maradt, és támogatást kapott a lengyel főuraktól.

A szabadságharc vége felé, a poltavai csata után Kőkényesdi Rákóczi kérésére, de a francia udvar támogatásával Moszkvába megy: azt szeretné elérni, hogy I. Péter és XII. Károly kiegyezzenek. Kiderül azonban, hogy Des Alleurs márki, akit francia követnek neveztek ki Konstantinápolyba, más hatalmak követeivel együtt a Portát az orosz háború kirobantására kívánja rábírní, s emiatt a küldetése nem sikerül.¹⁶ Tulajdonképpen ugyanezt képviseli Casimir Baluze, akit 1711-ben Lengyelországban fogad a cár, mégpedig május 12-én, s aki nem szól a török támadásról vagy a Franciaország és Oroszország közötti szerződésről, csak azt kívánja, hogy I. Péter támogassa a magyar szabadságharcot.¹⁷

1713 elején Rákóczi Danckából (Gdańsk) Franciaországba megy, ahol XIV. Lajos és az udvar szívesen fogadja, igaz, nem fejedelemeként, hanem Sáros grófként. Járadékot kap és kötvényeket a párizsi városházára, az elmaradt segélypénzek folyósításaként. Udvari ember lesz, aki Versailles-ban részt vesz a király reggeli felkeléseiben, vadászataiban, miséiben, a színházi előadásokon, és ugyanezt teszi Párizsban is.

Az utrechti béketárgyalásokon nincs szó Erdélyről. Ratstadtban pedig XIV. Lajos nem tudja elérni, hogy akár Erdély önállósága, akár a bujdosók vagyonának visszaadása a béke

¹³ Rákóczi többször is felajánlja a koronát a török háborúkban Magyarországon is megismert bajor választónak. Legutóbb 1707. október 13-án a Kőkényesdinek adott instrukciójában. Magyar Országos Levéltár. Rák. It. Caps. D. Fasc. 70. Kőkényesdi végül is értesíti őt, hogy Miksa Emánuel francia segítség híján nem tudja vállalni a kérés teljesítését. Fiedler I. köt. 92-93.

¹⁴ Köpeczi, 1966, 64. és köv.

¹⁵ Cernavodeanu, 1980

¹⁶ Des Alleurs 1710 végi levelei XIV. Lajosnak. Francia Külügyi Levéltár. Correspondance politique Turquie. 49. köt. 27, 66. és XIV. Lajos hozzá írt levele, december 26., uo. 38. Az angol és holland követek is támogatták a török háború megindítását. Kőkényesdi próbálkozása. Köpeczi, 1992, 65. és köv.

¹⁷ Köpeczi, 2002, 72. és köv.

szövegébe kerüljön. Rákóczi megjelenik XIV. Lajos előtt, és ezt mondja: „Tudom Felség, hogy mindent megtett, amit megtehetett értem, de az alkalom túl szép volt és ellenségeim által régóta keresett, mintsem hogy azt elmulasszák, ne éreztesék bosszújukat hazám iránt, és ne töltsék ki azokon, akik osztottak sorsomban.”¹⁸ A király ekkor felemeli a fejedelemnek nyújtott támogatás összegét, és a bujdosók is kapnak csekély segítséget.

Rákóczi XIV. Lajos halála után a grosboisi kamalduli kolostorba vonul, janzenista lesz, és elfogadja a szerzetesek életét. 1717-ben követé, Pápai János megjelenik nála a szultán levelével, és különböző tanácskozások után elhatározza, hogy elmegy Törökországba, és részt vesz az osztrák-török háborúban. Kókényesdi mint császári kém ezt igyekszik megakadályozni, de sikertelenül.¹⁹

Rákóczi már csak a pozserováci béke megkötésére érkezik Törökországba, amely őt és a bujdosókat a Porta költségén Rodostóba száműzi. Hosszú száműzetésre kerül sor, amelyben a konstantinápolyi francia követek különböző szerepeket játszanak. Amikor kitor a lengyel örökösödési háború, Rákóczit a francia diplomácia azzal vádolja, hogy nem helyeselte a török támadást Oroszország ellen, és azt javasolta, hogy spanyol vagy francia csapatok szálljanak partra az Adrián, ő maga pedig újraindítaná a szabadságharcot. A francia udvarhoz intézett utolsó emlékiratában újból késznek mutatkozik arra, hogy megkezdje a harcot, hangsúlyozva: „Bizonyos, hogy a nemzet hajlandósága ma is ugyanolyan, mint annak idején volt. Sérelmeiket előbb orvosolták, de a pozserováci béke után mindent visszaállítottak a régi állapotba. Én nem viseltetem kevesebb buzgalommal hazám iránt, és emellett köteleznék az eskük, hogy biztosítsam fejedelem-ségem szabadságát és jogát.”²⁰

¹⁸ Hongrie, 17. k. Bt. 168.

¹⁹ Köpeczi, 1992, 263. és köv.

²⁰ Köpeczi, 1992, 447. és köv.

Az orosz szerződés

1707-ben II. Ágost lengyel király lemondott a lengyel trónról, és I. Péter cár arra gondolt, Rákóczi legyen a lengyel király. A fejedelem sok töprengés után vállalta el, arra hivatkozva, hogy kész lenne Leszczyński Szaniszlóval a kiegyezést támogatni, de ha ez nem megy, akkor megfelelő segítség ellenében elfogadja a lengyel trónt, meg akarja azonban tartani az erdélyi fejedelemséget. Magyarországon támogatást kér a cártól, és azt is, hogy közvetítsen közte és a rácok között.²¹ Az év szeptemberének elején Bercsényi Miklós vezetésével küldöttség indul Varsóba, ahol 17-én megkötik a szerződést a cárral. A szerződés szerint Rákóczi a lengyel rendek javaslatára elfogadja a trónt, a cár támogatja ebben, és abban is, hogy francia és bajor közbelépéssel békére bírják a svédeket. A cártól pénzübeni segítséget, fegyvereket és puska-port fog kapni. I. Péter kötelezi magát, hogy Rákóczit megtartja az erdélyi fejedelemségben, és elvállalja Bécsben a mediációt.²²

A svéd király poltavai veresége után II. Ágost visszajön Lengyelországba, tehát új király választására nem kerül sor. Rákóczi most már a cártól csak a katonai támogatást és a bécsi mediációt remélheti. A katonai segítség nem jön, a közvetítést Bécs nem fogadja el. 1711. február 21-én a fejedelem Lengyelországba megy, hogy találkozzék a cárral. A már említett Baluze megjelenése a cárnál nem akadályozza meg az orosz-török háborút. Rákóczi továbbra is reméli, hogy I. Péter a segítségére jön. Ezt írja egyik levelében: „A cár azzal az elhatározással távozott tőlem, hogy akármilyen eredményre jut is, kész a világ legegyszerűbb békéjét megkötöni, hogy képes legyen minden erejével, sőt személyében is engem és hazámat segíti.”²³

²¹ Köpeczi, 1992, 151. és köv.

²² A tárgyalásokról: Ráday iratok II. k. és Márki, 1913

²³ Rákócz Fierville-nek, 1711. június 11., Hongrie, 16 kót. 39. és köv.

Ez hamis elképzelés, mert a cár a törököktől vereséget szenved, igyekszik gyorsan meg-egyezni, majd Karlsbadba megy, ahol tanácsosai meggyőzik, hogy ne támogassa Rákóczit.

A fejedelem ezen felháborodik és Vay Adámnak kijelenti: „Úgy cosiderálván ezen monarchát, mintha sohasem ismertem volna.²⁴ Ennek ellenére nem szakítja meg velem a kapcsolatokat, később is küld küldötteket hozzá, és amikor meghal, 1725. februárjában ezt írja a cárnőnek: „Meghalt I. Péter, minden idők legnagyobb monarchája, méltán gyászolja a keresztény respublica.”²⁵

Az orosz-magyar kapcsolatok előnyeiből csak azok a bujdosók részesültek, akik 1711 után I. Péter és szövetségese, II. Ágost jóvoltából Lengyelországban maradhattak.

Bécs és az angol-holland mediáció

A szabadságharc ellenfele, a Habsburg-udvar 1704-től 1706-ig vette igénybe az angol és holland mediációt. Az ónodi trónfosztás után már erre sem volt hajlandó, 1711-ben megkereste Károlyi Sándor tábornokot, aki a orosz katonai helyzet, a pestis és a külföldi segítség elmaradása miatt kész volt aláírni a szatmári szerződést.

Az angol-holland közvetítésben Jan Hammel Bruynincx holland és George Stepney angol követ vettek részt. Az első már régen Bécsben élt, és jól ismerte a magyar viszonyokat. A második nemrég érkezett, de hamar meglátta, mi áll a bécsi udvar magatartása mögött. Mind a ketten elmentek Selmece, ahol a Szécsényi Pál kalocsai érseket háttérbe szorító Seilern kancellár vezette a császári delegációt. 1705. február 7-én Stepney ezt írja Marlborough hercegnek: „Ezekkel az eszközökkel akarják biztosítani (ti. az udvar részéről) az önkényes uralmat

ebben a szép királyságban, és a protestáns vallások ottani borzalmas szétverését.”²⁶

A nagyszombati béketárgyalásokon a bécsi udvar nem fogadja el a szabad királyválasztás jogát, az Aranybulla ellenállási záradékát és főleg nem Rákóczi erdélyi fejedelemségét. Az angol és a holland közvetítők ezeket maguk sem támogatják, inkább a rendek jogait és privilégiumait akarják biztosítani. Azonban ők is látják, hogy a bécsi udvar nem akar megegyezni, és Stepney ezt írja 1706. július 20-án: „Ez azt jelenti, hogy a fa gyökerére helyezik a fejszét, és minden ember, akinek az a boldogsága, hogy egy szabad kormányzat alatt él, bizonyosan megérzi, hogy a szegény nép (amelynek ötöd-része a református egyházhoz tartozik) meg lesz fosztva egyetlen csapással minden szabadságától és alá lesz vetve a rabszolgaságnak és a jövő bajainak, mit sem törődve a hatalmas mediációval.”²⁷ A császár nem hosszabítja meg a fegyverszünetet, és a tárgyalások megszakadnak.

Anna királynő 1707. január 12-én megírja Rákóczinak, hogy „a mi részünkről minden lehető megteszünk, hogy a békességet visszaadjuk a lehető leggyorsabban ennek a híres nemzetnek, és ez a különbéke majd az általános béke beköszöntét szolgálja”.²⁸ Az angolok később is folytatni akarják a mediációt, és amikor a whigek hatalomra kerülnek, megbízzák Charles Peterborough-t, hogy mint rendkívüli követ járjon el Bécsben, és érje el, hogy visszaállítsák a magyar és a protestáns... privilégiumokat,²⁹ de a bécsi udvar véglegesen elzárkózik.

1711 végén Jonathan Swift megjelenteti *A szövetségesek viselkedése* című pamfletjét, s a magyarokról a következőket írja: „Eléggé ismeretes, hogy több alkalommal is (a csá-

²⁴ Rákóczi Vaynak 1711. december 11., Lukinich, 1935, III. köt. 698. és köv.

²⁵ Rákóczi Katalin cárnőnek 1725. április 8. Arhiv Vnyesnejpolitiki Rosszii. Török kapcsolatok. 1725. április 8. Moszkva.

²⁶ Simonyi, 1873, II. köt.

²⁷ Harley államtitkárnak. Simonyi, 1873, II. k. 153-159.

²⁸ 1707. január 12., Simonyi, 1873, III. k. 302-303.

²⁹ Simonyi, 1873, III. köt. 463-466.

szár) békét köthetett volna elégedetlen magyarországi alattvalóival, mégpedig olyan feltételek mellett, amelyek sem méltóságát, sem érdekeit nem sértették volna. De ő inkább feláldozta az egész szövetséget saját szenvedélyének, teljességgel leigázott és rabságba döntött egy szerencsétlen népet, amelyet túllontúl sok provokáció ért, s fegyvert ragadott, hogy megszabadítsa magát az elnyomástól.³⁰

Igy végződött a mediáció, amely a fegyverszünet meghosszabbítását megtagadó császár ellenállása miatt nem folytathatta munkáját. Az angolok 1710-ben és 1711-ben újra próbálkoztak, de eredménytelenül.

A magyar külpolitika és a külföld magyarságképe

Rákóczi külpolitikája élénk nemzetközi visszhangot váltott ki. Nemcsak a korabeli újságok írtak róla, nemcsak pamfletek jelentek meg, hanem történeti munkák is, amelyek vagy a magyarok, vagy a bécsi udvar érveit hangoztatták. Eustache Le Noble, Jean

de La Chapelle, Daniel Defoe, Nicolas de Gueudeville, J. N. Flämitzer a magyarokkal egyetértő vagy közvetíteni akaró, illetve el-lenséges képet állítottak. Le Noble franciául megjelentette Rákóczi fejedelem életét, amely 1706 végéig képet ad a szabadságharcról, természetesen a fejedelem mellett.³¹ A magyar külpolitika írásbeli megnyilvánulásai és az említett külföldi image hatásos volt, kár, hogy erről közvéleményünk mit sem tud.

Rákóczi külpolitikája igyekezett mindenütt szövetségeseket keresni, de egyedül maradt. A budapesti Parlament előtt a Rákóczit ábrázoló szobor a hadvezért jeleníti meg. A mi véleményünk szerint a fejedelem „homme de cabinet”, tehát diplomata volt, amellyel természetesen nem vonjuk kétségbe más tulajdonságait. Mint diplomata, ő irányította követeit, írta elő feladataikat és folytatta velük a levelezést. Hogy külpolitikája végül is sikertelen maradt, azt a körülményei magyarázzák.

³⁰ Swift, 1961, 96-97.

³¹ Erről részletesen szól Köpeczi, 1966 és 1958

IRODALOM

- Archiv Vnyesnejpolitiki Rosszii. Török kapcsolatok. 1725. április 8. Moszkva.
- Benda Kálmán – Maksay Ferenc (szerk.) (1961): *Ráday Pál iratai*. II. köt. Budapest
- Cernavodeanu, Paul (1980): A havasalföldi és moldvai vezetőörök magtartása a kuruc felkeléssel szemben. in Hopp Lajos – Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes (szerk.): *Rákóczi-tanulmányok*. Bp. II. Rákóczi Ferenc (1751): *Testament politique et moral*. Páris. Magyarul: *II. Rákóczi Ferenc politikai és erkölcsi végrendelete* (ford. Szávai Nándor és Kovács Ilona, a tanulmányt és a jegyzeteket írta Köpeczi Béla, a latin szöveget gondozta Borzsák István). Budapest, 1984
- Fiedler, Joseph (1858): *Actenstücke zur Geschichte Franz Rákóczy's und seiner Verbindungen mit dem Auslande*. Wien
- Francia Külügyi Levéltár. Correspondance politique Hongrie. 9. köt.
- Francia Külügyi Levéltár. Correspondance politique Turquie. 49. köt.

- Köpeczi Béla (szerk.) (1958): *A Rákóczi-szabadságharc és Európa*. Budapest
- Köpeczi Béla (1966): *A Rákóczi-szabadságharc és Franciaország*. Budapest, és francia változata: *La France et la Hongrie au début du xviiie siècle*. Budapest, 1971
- Köpeczi Béla – R. Várkonyi Ágnes (1976): *II. Rákóczi Ferenc*. Budapest
- Köpeczi Béla (1992): *A bujdosó Rákóczi*. Budapest
- Köpeczi Béla (2002): *II. Rákóczi Ferenc külpolitikája*. Budapest
- Lukinich Imre (1935): *Archivum Rákócianum*. XI. köt. Budapest
- Magyar Országos Levéltár. Rák. It. Caps. D. Fasc. 70.
- Márki Sándor (1913): Nagy Péter csár és Rákóczi szövetsége. Akadémiai Értesítő.
- Simonyi Ernő (szerk.) (1873): *Angol diplomatiai iratok*. II–III. köt. Budapest
- Swift, Jonathan (1961): *Szatírák és röpíratok*. (Ford. Kéry László). Budapest